Lietas Nr. C12185313
Lietas arhīva Nr. CA-0220-14

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā

Rēzeknē 2014.gada 27.oktobrī

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija:
sēdes priekšsēdētāja tiesnese A.Šilova,
tiesneši A.Biksiniece, I.Tabore
ar tiesas sēdes sekretāri D.Mikažāni

izskatīja atklātā tiesas sēdē civillietu /pers. B/ prasībā Latvijas Republiku Finanšu ministrijas personā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, sakarā ar Latvijas Republiku Finanšu ministrijas apelācijas sūdzību par Daugavpils tiesas 2014.gada 21.maija spriedumu.

Aprakstošā daļa

/pers. B/ 2013.gada 19.jūlijā iesniedza Daugavpils tiesā prasības pieteikumu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu no Latvijas Republiku Finanšu ministrijas personā.

Prasības pieteikumā norādīja, ka 2000.gada 11.augustā pret viņu uzsākts kriminālprocess un ar Daugavpils tiesas 2011.gada 2.februāra spriedumu viņš atzīts par nevainīgu Krimināllikuma 317.panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā un attaisnots nozieguma sastāva trūkuma dēļ. Ar Latgales apgabaltiesas Krimināllietu kolēģijas 2012.gada 14.decembra lēmumu minētais Daugavpils tiesas spriedums atstāts negrozīts. Latgales apgabaltiesas lēmums stājies spēkā 2013.gada 22.janvārī.

Kriminālprocess pret prasītāju ilga 12 gadus 5 mēnešus un 11 dienas.

Prasītājs norādīja uz Kriminālprocesa likuma 14.panta pirmajā daļā noteiktajām personas tiesībām uz procesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, t.i., bez neattaisnotas novilcināšanas.

Procesa neattaisnota novilcināšana notikusi iztiesāšanas laikā pirmās instances tiesā. Tiesas sēdes tika atliktas pārsvarā ar cietušās neierašanos uz tiesas sēdēm. Cietusī jau bija nopratināta un uzrakstīja tiesai lūgumu skatīt krimināllietu bez viņas klātbūtnes, taču tiesas sēdes tik un tā atliktas cietušās neierašanās dēļ. Galu galā tiesa tomēr atzina par iespējamu krimināllietas skatīšanu pabeigt bez cietušās klātbūtnes. Turklāt sakarā ar izmaiņām likumos (2005.gada 1.oktobrī stājās spēkā Kriminālprocesa likums) iztiesāšanas process tika atsākts no jauna, un lietu skatīt tas pats tiesnesis vienpersoniski (līdz Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanās pirmās instances tiesa lietu skatīja koleģiāli- tiesnesis un divi piesēdētāji), un no jauna tika pratināti liecinieki, atkal bez attaisnojoša iemesla neieradās cietusī.

Turklāt Daugavpils tiesa izskatīja krimināllietu 2011.gada 2.februārī, bet pilnu spriedumu prasītājam izsniedza tikai 2012.gada jūlijā, t.i., pēc pusotra gada, pārkāpjot Kriminālprocesa likuma 530.panta otro un trešo daļu, šai laikā nepaziņojot prasītājam par pilna sprieduma sastādīšanas atlikšanu.

Prokurors apelācijas protestā lūdza atbrīvot prasītāju no soda saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 59.panta trešo daļu un 58.panta piekto daļu, atzīstot, ka pārkāptas prasītāja tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.

Prasītājs norādīja arī uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmo daļu, 6.1pantu un 13.pantu, uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003.gada 17.aprīļa spriedumu lietā Kolb un citi pret Austriju, § 54, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 24.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-233, saskaņā ar kuriem valstij ir pienākums organizēt savu tiesībsargājošo iestāžu, prokuratūras un tiesu sistēmas darbu tā, lai šīs iestādes spētu nodrošināt kriminālprocesa norises atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas prasībām, un pārmērīgi lietu izskatīšanas termiņi, kas nav atzīstami par saprātīgiem, atzīti par pamattiesību pārkāpumu.

Nepamatota apsūdzība radījusi prasītājam morālu spriedzi un morālas ciešanas: pazemojumu, psiholoģisku diskomfortu, uztraukumu, stresu un citas negatīvas emocijas. Turklāt prasītājs ar prokurora 2000.gada 24.novembra lēmumu atstatīts no ieņemamā amata-Daugavpils pilsētas pašvaldības policijas jaunākais kārtībnieks no 2000.gada 25.decembra līdz 2001.gada 31.janvārim. Par uzsākto kriminālprocesu un prasītāja atstādināšanu no amata, norādot viņa personas datus, tika paziņots vietējā presē- avīzē „Sejčas" 2000.gada 20.novembra numurā ievietots raksts „Kā municipāli ķēra „Kakadu"". Prettiesisks kriminālprocess un nepamatota atstādināšana no amata sagrāva prasītāja reputāciju kolēģu un padoto priekšā, un tā rezultātā prasītājs bija spiests aiziet no darba.

Prasītājs arī norādīja uz judikatūru: Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 26.marta spriedumu lietā Nr.SKA-56/2009 un Administratīvās
apgabaltiesas 2010.gada 10.maija spriedumu lietā Nr.AA43-0560-10/11, Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 26.janvāra spriedumu lietā Nr.SKC-40/2011.

Prasītājs, pamatojoties uz Satversmes 92.pantu, likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.panta 1.punktu, Civillikuma 1635.pantu, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.[1]pantu un 13.pantu, lūdza piedzīt viņa labā no Latvijas Republikas morālā kaitējuma atlīdzību 1422,87 EUR.

Atbildētāja iesniedza paskaidrojumus par prasību norādot, ka prasību neatzīst un uzskata to par noraidāmu. Norādīja, ka attiecībā uz prasītāju nav piemērojami Civillikuma 1635.pantā paredzētie izņēmumi, kad morālais kaitējums nav jāpierāda. Krimināllietas iztiesāšanas ilgums pats par sevi nevar būt par pamatu, lai atzītu, ka personai nodarīts morālais kaitējums. Prasītājam jāpierāda gan morālā kaitējuma esamība, gan tas, ka morālais kaitējums radies tieši no tā, ka krimināllieta tiesās izskatīta vairāk nekā 12 gadus. Atbildētājas ieskatā, prasītājs nav pierādījis morālā kaitējuma esamību.

Atbildētāja norādīja uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņu lietā *Lavents pret Latviju*, ka izmeklēšanas apjoms un lietas materiālu sarežģītība ir faktors, kurs *a apriori* bija labvēlīgs tam, lai attaisnotu procesa ieilgšanu; Eiropas Cilvēkktiesību tiesa norādījusi, ka procesa ilguma saprātīgs raksturs tiek novērtēts atbilstoši lietas apstākļiem un ņemot vērā kritērijus, kas nodibināti Tiesas praksē, jo īpašu tādus kā lietas sarežģītība, iesniedzēja uzvedība un kompetentās valsts institūcijas rīcība. No Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2012.gada 14.decembra lēmuma izriet, ka apsūdzētais bija trīs personas, kā cietušie minētas trīs personas un lietā ir astoņi liecinieki. Atbildētājas ieskatā, apsūdzēto un cietušo skaits tieši ietekmēja krimināllietas iztiesāšanas ilgumu. Arī pats prasītājs savā prasības pieteikumā norādīja, ka tiesas sēdes atliktas sakarā ar cietušās personas neierašanos. Atbildētāja uzskata, ka krimināllietas izskatīšanas laiks tiesā bija saprātīgs, turklāt laiks, kurā tiek veikta krimināllietas iztiesāšana, saistīts ar patiesības noskaidrošanu.

Atbildētāja norādīja arī uz nevainīguma prezumpciju, un uzskata, ka jebkura saprātīga, rīcībspējīga persona apzinās un spēj objektīvi izvērtēt savas rīcības tiesiskumu vai prettiesiskumu, un ja persona savā rīcībā nav pieļāvusi noziedzīgu darbību, tad neatkarīgi no tā, vai šī persona tiek vai netiek saukta pie krimināatbildības, tā savā apziņā būs apstiprinājusi pārliecību par savas rīcības tiesiskumu, un attaisnojošs tiesas spriedums krimināllietā šādu pārliecību tikai nostiprinās.

Bez tam Latvijas Republika Tieslietu ministrijas personā ar 2013.gada 11.jūnija lēmumu Nr.1-4.3/23 „Par zaudējumu atlīdzības piešķiršanu" ir atlīdzinājusi prasītājam zaudējumus, kas radušies krimināllietas Nr.1180082900 ierosināšanas rezultātā. Atsaucoties uz Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.239 „Finanšu ministrijas nolikums" 1. un 4.punktu, atbildētājs norādīja uz šais normatīvajos noteiktajām Finanšu ministrijas funkcijām un uzdevumiem, un norādīja, ka neviens normatīvais akts neparedz, ka Finanšu ministrijai ir pienākums lemt par zaudējumu (tai skaitā morālā kaitējuma) atlīdzināšanu personām, kurām zaudējumi vai morālais kaitējums radies nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā.

Zaudējumu atlīdzināšanas gadījumus, kā arī apmēru un kārtību, kādā tiek atlīdzināti zaudējumi, kas nodarīti fiziskajām personām izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā, nosaka speciālais likums „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu", un saskaņā ar Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.243 „Tieslietu ministrijas nolikums" 5.6.apakšpunktu, viena no Tieslietu ministrijas funkcijām ir augstāk minētajā likumā noteiktajā kārtībā atlīdzināt fiziskajām personām nodarītos zaudējumus.

Ar Daugavpils tiesas 2014.gada 21.maija spriedumu prasība apmierināta daļēji.

Tiesa no Latvijas Republikas /pers. B/ labā piedzina morālā kaitējuma atlīdzību 500 EUR un tiesas izdevumus 79,70 EUR.

Pirmās instances tiesa konstatēja, ka ar Daugavpils tiesas 2011.gada 2.februāra spriedumu krimināllietā /pers. B/ atzīts par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā par noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 317.panta otrajā daļā, un attaisnots. Ar Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2012.gada 14.decembra lēmumu Daugavpils tiesas spriedums atstāts negrozīts.

Tiesa atzina, ka kriminālprocess pret personu, kura vēlāk tika atzīta par nevainīgu un attaisnota, izraisa šai personai negatīvas emocijas, stresu un morālas ciešanas dēļ nepamatoti izvirzītas apsūdzības. Līdz ar to secināja, ka nepamatotas apsūdzības uzrādīšana ir pietiekams pamats, lai konstatētu, ka prasītājs vairāk kā divpadsmit ar pusi gadus atradās psiholoģiskā diskomforta un stresa stāvoklī, un tas radīja viņam morālas ciešanas.

Apstāklis, ka prasītājs sakarā ar kriminālprocesa ierosināšanu tika atstādināts no amata, radīja viņam morālas ciešanas, jo ar to tika sagrauta prasītāja reputācija kolēģu priekšā un prasītājs izjuta pazemojumu, ko vēl palielināja vietējā avīzē publicēts raksts par izsākto kriminālprocesu un viņa atstādināšanu no darba.

Pirmās instances tiesa nepiekrita prasītāja norādītajam, ka notikusi procesa neattaisnota novilcināšana iztiesāšanas laikā pirmās instances tiesā, jo krimināllietas izskatīšana vairākkārt tika atlikta sakarā ar prasītāja, līdzapsūdzēto, viņu aizstāvju, kā arī liecinieku, cietušo neierašanās dēļ, bez tam prasītājs, ne viņa aizstāvis pret lietas atlikšanu ne reizi neiebilda. Pirmās instances tiesa, atliekot tiesas sēdes, veica likumā paredzētās procesuālās darbības, lai virzītu procesu un noskaidrotu patiesību. Līdz ar to pirmās instances tiesa nepārkāpa prasītāja tiesības uz taisnīgu tiesu.

Tiesa, atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 531.panta trešo daļu, norādīja, ka apstāklis, ka prasītājam pilns tiesas spriedums tika izsniegts ar nokavēšanos, nevar būt par pamatu secinājumam, ka notika prasītāja tiesību uz taisnīgu spriedumu, pārkāpums.

Tiesa atzina, ka krimināllietas iztiesāšanas termiņu- vairāk nekā divpadsmit gadi, kaut arī process notika, ievērojot Kriminālprocesa likumā noteikto, nevar atzīt par saprātīgu, un valsts ir atbildīga par to, ka nav izpildījusi savu pienākumu organizēt savu tiesībsargājošo iestāžu, tai skaitā tiesu sistēmas, darbu tā, lai šis iestādes arī tiesa spētu nodrošināt kriminālprocesa norises atbilstību Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas prasībām. Uzskata, ka prasītājs ir tiesīgs prasīt no valsts atlīdzību par morālo kaitējumu.

Daugavpils tiesa, nosakot /pers. B/ morālā kaitējuma atlīdzības apmēru 500 EUR, ņēma vērā arī to, ka prasītājam kriminālprocesa iztiesāšanas laikā nebija piemērots drošības līdzeklis- apcietinājums.

Tiesa uzskatīja, ka prasītājam ir tiesības celt prasību pret Latvijas Republiku Finanšu ministrijas personā, jo nav normatīvā regulējuma, kas pārstāv

valsti kā atbildētāju prasītāja celtajā prasībā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, bet Finanšu ministrija veic tiesas piespriestās naudas izmaksu.

Tiesa spriedumu pamatoja ar Latvijas Republikas Satversmes 92.pantu, Civillikuma 1635.pantu, Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 24.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-233, Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 31.oktobra spriedumā lietā Nr.SKC-452/2013 izteiktajā atziņām, Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 3., 24.pantu, Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 5.oktobra spriedumu civillietā Nr.C27189409.

Par šo spriedumu Latvijas Republikas Finanšu ministrija iesniedza apelācijas sūdzību, norādot, ka spriedumu pārsūdz pilnā apmērā. Tiesa nav vērtējusi to apstākli, ka prasītājs nav pamatojis, kāpēc civillietā, kur celta prasība, pamatojoties uz speciālā likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 5.panta trešo daļu, kā atbildētāja ir norādīta Finanšu ministrija. Minētā likuma norma būtu tulkojama sistēmiski likuma ietvaros, tādējādi, secinot, ka Latvijas Republiku kā atbildētāja šādos gadījumos ir jāpārstāv Tieslietu ministrijai.

Nepareizs ir tiesas secinājums, ka morālā kaitējuma atlīdzība ir jāizmaksā Finanšu ministrijai, to pamatojot ar Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 24.pantu, jo minētā likuma normas saskaņā ar likuma 1.panta pirmo daļu, ir attiecināmas tikai uz gadījumiem, kad zaudējumi ir nodarīti ar valsts pārvaldes iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Minētā likuma 2.panta otrā daļa skaidri nosaka, ka šī likuma normas neattiecas uz kārtību, kādā atlīdzinājumu par privātpersonai nodarītiem zaudējumiem izmaksā saskaņā ar citiem likumiem.

Likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 5.panta trešajā daļā noteiktas tiesības personai celt prasību par tāda morālā kaitējuma atlīdzināšanu, kas radies izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā.

Minētā likuma 9.pants noteic, ka zaudējumu atlīdzību izmaksā no valsts budžetā speciāli šiem mērķiem paredzētajiem līdzekļiem.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.243 „Tieslietu ministrijas nolikums" 5.6.apakšpunktu viena no Tieslietu ministrijas funkcijām ir atlīdzināt fiziskajām personām nodarītos zaudējumus likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" noteiktajā kārtībā.

Neviens normatīvais akts neuzliek pienākumu Finanšu ministrijai atlīdzināt zaudējumus, pamatojoties uz likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu".

Pastāvošajā judikatūrā gadījumos, kad persona, kas kriminālietā attaisnota un ir iesniegusi prasību tiesā, pamatojoties uz minēto likumu, tiesas atzīst, ka valsti šādās lietās pārstāv Tieslietu ministrija. Minēto atzinusi Rīgas apgabaltiesa ar 2007.gada 29.oktobra spriedumu lietā Nr.27054805, Augstākā tiesa ar 2008.gada 23.aprīļa spriedumu lietā Nr.C04390606 un 2008.gada 2.oktobra spriedumu lietā Nr.C04386506.

Likuma par budžetu un finanšu vadību 24.panta pirmā daļa paredz, ka valsts budžeta izpildītāji var izdarīt valsts budžeta izdevumus vai uzņemties īstermiņa saistības tikai to finansēšanas plānos noteikto asignējumu ietvaros, kurus izsniedz Valsts kase. Finanšu ministrija nevar izdarīt valsts budžeta izdevumus- izmaksāt morālā kaitējuma atlīdzību, jo likumdevējs, pieņemot likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" ir paredzējis, ka tikai Tieslietu ministrija var veikt atlīdzības izmaksu no valsts budžetā speciāli šiem mērķiem paredzētajiem līdzekļiem.

Tiesa atzina, ka prasītājs ir tiesīgs prasīt atlīdzību par morālo kaitējumu, jo ilgstošais kriminālprocess ir sagādājis prasītājam morālo kaitējumu-garīgas ciešanas. Tātad tiesa ir secinājusi, ka procesā nav ievēroti saprātīgi termiņi, jo procesa ilgums ir bijis vairāk nekā divpadsmit gadi. Uzskata, ka šāds secinājums ir pretējs materiālo tiesību normām, jo nevienā normatīvajā aktā nav noteikts, cik ilgs process ir uzskatāms par tādu, kura termiņš varētu tikt uzskatīts par nesaprātīgu.

Norāda, ka saskaņā ar Civillikuma 1635.pantu morālais kaitējums ir jāpierāda. Pierādīšana jāveic saskaņā ar Civilprocesa likumu, kura 104.panta pirmā daļa noteic, ka puses paskaidrojumi atzīstami par pierādītiem tikai tad, ja tie tiek apstiprināti ar citiem tiesas sēdē pārbaudītiem pierādījumiem, taču lietā nav citu pierādījumu, izņemot prasītāja paskaidrojumus, par to, ka darba vietā tikusi sagrauta prasītāja reputācija, un tas viņam radījis morālas ciešanas.

Attiecībā par vietējā laikrakstā publicēto informāciju, lietā nav nekādu pierādījumu, ka informācija par kriminālprocesu un prasītāja atstādināšanu no amata laikraksta rīcībā nonākusi no kādas no iesaistītajām valsti pārstāvošajām institūcijām. Tādējādi valsts nav atbildīga par sekām, ko radījusi vietējā laikrakstā publicētā informācija. Lūdza prasību noraidīt.

Atbildētājs/pers. B/ 2014.gada 10.septembrī iesniedza paskaidrojumus, norādot, ka Latvijas Republikas Finanšu ministrijas apelācijas sūdzība nav pamatota.

Apelācijas instances tiesas sēdē atbildētājas Latvijas Republikas Finanšu ministrijas pilnvarota persona /pers. M/ uzturēja apelācijas sūdzību pēc jau norādītajiem motīviem un lūdza noraidīt prasību.

Prasītāja/pers. B/ pilnvarota pārstāve /pers. O/ apelācijas sūdzību neatzina, uzturēja prasību arī pēc jau minētajiem motīviem un lūdza to apmierināt.

Motīvu daļa

Noklausījusies lietas dalībnieku paskaidrojumus, novērtējot rakstveida pierādījumus lietā, Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka apelācijas sūdzība nav pamatota un prasība ir apmierināma daļēji.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 426.pantu apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību un pretapelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts šajās sūdzībās.

Latvijas Republikas Finanšu ministrija apelācijas sūdzībā lūdz izskatīt lietu pēc būtības pilnā apmērā. Prasītājs nav iesniedzis apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru viņa prasība tika apmierināta daļēji.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.panta piekto daļu Civillietu tiesas kolēģija atzīst, ka Daugavpils tiesas 2014.gada 21.maija spriedumā ietvertais pamatojums ir pilnībā pietiekams, sakarā ar ko apelācijas instances tiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai.

No lietas materiāliem ir redzams, ka 2000.gada 11.augustā pret prasītāju tika uzsākts kriminālprocess pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas.

Ar Daugavpils pašvaldības policijas 2000.gada 27.novembra pavēli Daugavpils pilsētas pašvaldības policijas jaunākais kārtībnieks /pers. B/ tika atstādināts no ieņemamā amata, bet ar Daugavpils pilsētas pašvaldības 2001.gada 31.janvāra pavēli minētā pavēle atcelta un prasītājs atsāka darbu policijā no 2001.gada 1.februāra.

Pirmās instances tiesa konstatēja, ka ar Daugavpils tiesas 2011.gada 2.februāra spriedums /pers. B/ tika atzīts par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kas paredzēts Krimināllikuma 317.panta otrajā daļā un attaisnots, jo viņa darbībās netika konstatēts nozieguma nodarījuma sastāvs. Ar Latgales apgabaltiesas Krimināllietu kolēģijas 2012.gada 14.decembra lēmumu pirmās instances tiesas spriedums tika atstāts negrozīts.

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija 2013.gada 11.jūlijā noteica prasītājam zaudējuma atlīdzību 358,63 LVL apmērā par zvērinātas advokātes sniegtās juridiskās palīdzības izmantošanu krimināllietā un 319,24 LVL apmērā par nesaņemtās darba samaksas atlīdzināšanu, kopā 677,87 LVL.

Latvijā ikvienas personas cilvēktiesības aizsargā Latvijas Republikas Satversmes 8.nodaļa - Cilvēka pamattiesības. Minētās nodaļas 89.pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Satversmes 92.pants garantē ikvienam tiesības uz atbilstīgu atlīdzību nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā, ja valsts ir pārkāpusi indivīda tiesības.

Likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.pantā ir noteikts tiesiskais pamats, kad persona, kura tika apsūdzēta par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir tiesīga prasīt zaudējuma atlīdzināšanu, bet šā likuma 5.panta trešā daļa noteic, ka personai ir tiesības celt prasību tiesā par tāda morālā kaitējuma atlīdzināšanu, kas radies izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā. Tā izskatāma tiesā civilprasības kārtībā.

Turklāt no šā likuma 2.panta izriet, ka zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskais pamats ir attaisnojošs spriedums neatkarīgi no attaisnošanas motīviem, krimināllietas izbeigšana personu reabilitējošu apstākļu dēļ un administratīvā aresta atzīšana par nelikumīgu un administratīvās lietvedības izbeigšana.

Novērtējot lietas faktiskos apstākļus kopsakarā ar augstākminētajām tiesību normām, tiesa uzskata, ka prasītājam ir tiesības prasīt atlīdzību par morālo kaitējumu. /pers. B/ prasību cēlis pret valsti Finanšu ministrijas personā, pret ko ir vērsti apelācijas sūdzības argumenti. Civillietu tiesas kolēģija nepiekrīt apelācijas sūdzībai un atzīst, ka pirmās instances tiesas sprieduma argumentācija šajā jautājumā ir pareiza, bet apelācijas sūdzībā vēlreiz tiek atkārtoti motīvi, kas jaut tika apspriesti pirmās instances tiesas spriedumā.

Nemantisko zaudējumu atlīdzināšanu reglamentē likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 5.panta norma.

Prasītājs prasības pieteikumā pareizi norādīja, ka atbildētāja lietā ir Latvijas Republika, kas atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likumam ir juridiskā persona. Finanšu ministrija konkrētajā lietā ir atbildētājas pusē pieaicinātā iestāde, kas lietas izskatīšanā arī īstenoja atbildētājas procesuālo rīcībspēju.

Likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 7.pants, uz kuru ir norāde apelācijas sūdzībā par sistēmisko tiesību tulkošanu, noteic mantisko zaudējumu pieprasīšanu un atlīdzināšanu administratīvā kārtībā, tostarp, kādā termiņā un konkrēti kādai iestādei (Tieslietu ministrijai, ja persona attaisnota vai krimināllieta izbeigta saskaņā ar tiesas lēmumu, vai Ģenerālprokuratūrai, ja krimināllieta izbeigta pirmstiesas izmeklēšanas stadijā) iesniedzams rakstveida iesniegums par zaudējumu atlīdzību, kādi dokumenti iesniegumam pievienojami, kā arī termiņu, kādā konkrētām amatpersonām jautājums par zaudējumu atlīdzināšanu ir jāizlemj. Savukārt likuma 8.panta pirmā daļa paredz, ka 7.pantā minēto amatpersonu lēmumu par atteikumu pilnīgi vai daļēji apmierināt iesniedzēja lūgumu var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Nemantisko zaudējumu atlīdzināšanu reglamentē likuma 5.pants un attiecībā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, kas radies izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā, šā panta trešajā daļā noteikts vienīgi tas, ka prasība izskatāma tiesā civilprasības kārtībā.

Apelācijas sūdzībā Finanšu ministrija norāda, ka atbildētājas intereses lietā bija jāpārstāv Tieslietu ministrijai. Civillietu tiesas kolēģija uzskata, ka prasības noraidīšana uz šī pamata nav pieļaujama. Pārstāvības jautājums konkrētajā strīdā jāatrisina valsts iekšienē un šis apelācijas sūdzības arguments nevar ietekmēt privātpersonas tiesības uz viņai pienākošos morālā kaitējuma atlīdzību, kas saskaņā ar likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 9.pantu izmaksājama no valsts budžetā speciāli šiem mērķiem paredzētajiem līdzekļiem.

Civillietu tiesas kolēģija pieļauj, ka Finanšu ministrijai, kas nav tieši saistīta ar tiesvedības procesa norises jautājumiem, varētu rasties zināmas grūtības izvērtēt jautājumu par prasītāja tiesību aizskārumu konkrētajā gadījumā. Taču minētais nevar radīt ne valsts, ne arī šīs ministrijas tiesību aizskārumu, jo Valsts pārvaldes iekārtas likums, reglamentējot sadarbību valsts pārvaldē, 55.panta trešajā daļā ir noteicis, ka iestāde var ierosināt citai iestādei sniegt tai atzinumu jautājumā, kas ietilpst atzinuma sniedzējas iestādes kompetencē. Atbildētājai nebija liegtas tiesības sazināties ar Tieslietu ministriju un iegūt kompetentas iestādes atzinumu, paužot valsts pozīciju konkrētajā lietā.

Morālā kaitējuma atlīdzības pamatu nosaka jau minētais likums kā speciāla tiesību norma, kopsakarā ar Civillikuma 1635.pantu, kas noteic, ka katrs tiesību aizskārums ir katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums). Tas dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot. Ar morālo kaitējumu jāsaprot fiziskas vai garīgas ciešanas, kas izraisītas ar neatļautas darbības rezultātā nodarītu cietušā nemantisko tiesību vai nemantisko labumu aizskārumu. Atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas. Ja šā panta otrajā daļā minētā neatļautā darbība izpaudusies kā noziedzīgs nodarījums pret personas dzīvību, veselību, tikumību, dzimumneaizskaramību, brīvību, godu, cieņu vai pret ģimeni, vai nepilngadīgo, pieņemams, ka cietušajam šādas darbības rezultātā ir nodarīts morālais kaitējums.

Civillietu tiesas kolēģija uzskata par nepamatotu atbildētājas iebildumu, ka lietā nav pierādīta morālā kaitējuma esamība.

Juridiskajā literatūrā pausts viedoklis, ka morālais kaitējums nozīmē negatīvas izmaiņas cilvēka psihē, kas izpaužas cilvēkā fiziskās vai garīgās ciešanās.

Morālais kaitējums kā ciešanas nozīmē, kad konkrēta rīcība iespaido cietušā apziņu un rada cietušajam kādu noteiktu fizisku reakciju. Pārdzīvojuma pamatā var būt bailes, kauns, pazemojums vai cits psiholoģiskā aspektā negatīvs cilvēka stāvoklis. Jebkura prettiesiska darbība vai bezdarbība var radīt dažādas pakāpes ciešanas un pilnīgi vai daļēji liegt cilvēkam psihisko labsajūtu. Viena no galvenajām morālā kaitējuma īpatnībām ir tāda, ka negatīvas izmaiņas notiek cietušā apziņā un to izpausmes forma lielā mērā ir atkarīga no katra cilvēka psihes. Atbildība rodas tikai pret cietušo un, nosakot naudas kompensāciju par morālo kaitējumu, vērā ņemama kaitējuma esamība vai ciešanas, kas saistītas ar personas mantisko tiesību un labumu samazinājumu, prettiesiskā rīcība (darbība vai bezdarbība), kuras rezultātā radies kaitējums, šīs personas vaina, cēloniskais sakars starp prettiesisko rīcību un zaudējumiem" (*Gunta Kuzmane – „Latvijas Vēstnesim", Jurista vārds, 12.02.2002.*).

Nevar būt šaubu par to, ka saukšana pie krimināltiesiskās atbildības un nepamatotas apsūdzības uzrādīšana smaga nozieguma izdarīšanā, atstādināšana no amata personai sagādā morālas ciešanas un pazemojumu. Līdz ar to ir pamats atzīt, ka tā rezultātā prasītājs ir cietis morāli, jo ilgstoši atradies psiholoģiskās nomāktības un emocionālā trauksmes stāvoklī, kas iespaidojis arī viņa veselību.

No prasības pieteikuma satura un prasītāja pilnvarotās personas tiesas sēdē sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka prasītājs viņam nodarīto morālo kaitējumu raksturo kā morālo spriedzi un morālas ciešanas: kriminālprocess pret viņu ilga vairāk kā 12 gadus un visu šo laiku viņš izjuta stresu, psiholoģisku diskomfortu, pazemojumu un citas negatīvās emocijas, kā arī sakarā ar nepamatotu atstādināšanu no amata, tika sagrauta viņa reputācija kolēģu un padoto priekšā. Turklāt ziņas par krimināllietu tika izplatītas publiskajā telpā, proti, vietējā laikrakstā.

Bez tam, pirmās instances tiesa ir pamatoti izdarījusi secinājumu, ka tika pārkāptas prasītāja tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, jo procesa virzītājs būdams atbildīgs par kriminālprocesa norises organizēšanu, pieļāvis procesa novilcināšanu. Pie tam, procesa ilgums no krimināllietas ierosināšanas brīža 2000.gada 11.augustā līdz galīgam attaisnojošam spriedumam 2012.gada 14.decembrī nekādi nav atzīstams par samērīgu (divpadsmit gadi pieci mēneši), ja pat atbildētājs krimināllietas ietvaros nav iebildis pret tiesas sēžu atlikšanām, uz ko apelācijas instances tiesā īpaši norādījis atbildētājas pārstāvis. Turklāt kā redzams no Tiesu informācijas sistēmas kriminālprocesa ietvaros tika pieļauti nepamatoti ilgi pārtraukumi starp tiesas sēdēm, pilns tiesas spriedums tika izgatavots pēc pusotra gada pēc sprieduma pasludināšanas.

Minētie apstākļi, kas saistīti ar kriminālprocesa norises organizēšanu, nekādā ziņā nebija un nevarēja būt atkarīgi no prasītāja.

Apelācijas instances tiesa ņem vērā, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa, konstatējot tādus pārkāpumus kā pārmērīgus lietu izskatīšanas termiņus, kas nav atzīstami par saprātīgiem *(lieta C-73819/01 Estrikh pret Latviju //http://www.coe.lv/ect.php; lieta Nr. C-61005/00 Kornakovs pret Latviju //Latvijas Vēstnesis, 02.04.2008, 51 (3835))*, uzskatījusi par pamattiesību pārkāpumu.

Apelācijas sūdzībā tiek minēta judikatūra un savā paskaidrojumā un apelācijas sūdzībā atbildētāja atsaucas uz citiem Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem, kad valsts nav atbildīga par procesa novilcināšanu. Konkrētajā strīdā pirmās instances tiesa ir pamatoti secināja, ka nevar atzīt, ka tika pieļauta procesa neattaisnota novilcināšana iztiesāšanas laikā, bet gan nevar atzīt par saprātīgu krimināllietas iztiesāšanas termiņu kopumā, kas ir pavisam cits arguments un apelācijas instances tiesa pievienojas šim secinājumam, sakarā ar ko apelācijas sūdzību arī šajā daļā nevar atzīt par pamatotu.

Civillietu tiesas kolēģija uzskata par pierādītu, ka prasītājam morālas ciešanas radīja arī viņa atstādināšana no amata, kaut arī uz neilgu laiku. Ir pamats atzīt, ka ar atstādināšanu no darba tika grauts prasītāja pašnovērtējums. Atstādināšana no amata ir sekas prasītāja nepamatotai saukšanai pie krimināltiesiskās atbildības. Likums nenosaka darba devēja obligātu pienākumu krimināltiesvajāšanas gadījumā atstādināt darbinieku no amata pienākumu izpildes, tomēr prasītājs ir policijas darbinieks, pret kuru bija izvirzīta apsūdzība par valsts amatpersonai ar likumu uzlikto uzdevumu piešķirto tiesību un pilnvaru robežu pārsniegšanu, līdz ar ko viņa atstādināšana sakarā ar ierosināto kriminālprocesu bija neizbēgama. Nav šaubu, ka prasītājs nebūtu atstādināts no amata pienākumu pildīšanas, ja pret viņu nebūtu uzsākta krimināltiesvajāšana.

Tapāt sakarā ar ierosināto kriminālprocesu laikrakstā /Nosaukums/2000.gada 30.novembrī bija ievietota publikācija „Kā municipāli „kakadu" ķēra", kurā bija paziņots, ka pašvaldības policijas darbiniekiem, tostarp arī /pers. B/, prokuratūra uzrādīja apsūdzību pēc Krimināllikuma 317.panta otrās daļas par dienesta pilnvaru pārsniegšanu. Neapšaubāmi, ka publikācijas saturs negatīvi ietekmēja prasītāja reputāciju. Šai sakarā nav izšķirošas nozīmes, kāda persona jeb institūcija ievietoja laikrakstā informāciju par prasītāja saukšanu pie krimināltiesiskās atbildības, jo šīs ziņas tapa izplatītas publiskajā telpā, kas radīja /pers. B/ papildus stresu, personiskas ciešanas un pārdzīvojumus.

Civillietu tiesu kolēģija uzskata, ka prasītājs ir pierādījis viņam nodarīto morālo kaitējumu, kam pie tam ir arī ilgstošs raksturs, no viņa rīcības neatkarīgu iemeslu dēļ.

Tādējādi valstij ir pienākums atbildēt par tiesību aizskārumu, kas nodarīts prasītājam attaisnojoša tiesas sprieduma gadījumā.

Likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" mērķis ir atlīdzināt personām zaudējumus, kas radušies izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā. Šajā likumā atlīdzināmo nemantisko zaudējumu apmēri, tāpat kā morālās kompensācijas summas noteikšanas metodika, nav norādīta.

Līdz ar to atlīdzības apmērs katrā gadījumā, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, personai nodarītā kaitējuma smagumu un sekas, nosakāms pēc tiesas ieskata, vadoties no taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem, kā to paredz Civillikuma 5.pants.

Senāts jau *2012.gada 29.maija spriedumā lietā Nr. SKC – 651, 2013. gada 31.oktobra spriedumā lietā SKC- 452/2013* izteicis viedokli, ka atbilstīga un samērīga morālā kaitējuma atlīdzinājuma noteikšanai saskaņā ar likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu", tiesai jāvadās no Civillikuma 5.panta noteikumiem, kā arī ir iespējams izmantot Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.pantā (*Personiskā un morālā kaitējuma atlīdzinājuma noteikšana*) noteiktos atlīdzības apmērus.

Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.panta, kas nosaka personiskā un morālā kaitējuma atlīdzinājuma noteikšanu, pirmā daļa paredz, ka personisko un morālo kaitējumu nosaka atbilstoši aizskarto tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumam un konkrētā

aizskāruma smagumam, ņemot vērā iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus, cietušā rīcību un līdzatbildību, kā arī citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus, un šā panta trešā daļa paredz, ka morālā kaitējuma atlīdzinājumu nosaka apmērā līdz 4 268,62 EUR. Ja nodarīts smags morālais kaitējums, atlīdzinājumu var noteikt apmērā līdz 7 114,36 EUR, bet, ja nodarīts kaitējums dzīvībai vai sevišķi smags kaitējums veselībai, maksimālais atlīdzinājuma apmērs var būt līdz 28 457,44 EUR.

Izvērtējot konkrētās lietas apstākļus, tostarp kriminālprocesa ilgumu vairāk kā divpadsmit gadus, kas nav atzīstams par samērīgu, ilgstošās morālās ciešanas un pārdzīvojumus, kā arī to, ka prasītājs iztiesāšanas laikā nebija apcietināts, turpināja strādāt pašvaldības policijā, Civillietu tiesu kolēģija, saskaņā ar Civillikuma 5.panta, kā arī ievērojot Valsts pārvaldes iestāžu zaudējumu atlīdzināšanas likumā noteikto nemantiskā zaudējuma atlīdzinājuma maksimālo apmēru, atzīst, ka morālā kaitējuma atlīdzība 500 EUR izpilda gan taisnīguma, gan prevencijas, gan samierināšanās funkciju. Turklāt piedzītā summa nav būtiski atšķirīga no citās pēc faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem līdzīgās lietās noteiktās morālā kaitējuma atlīdzības (*piemēram: Augstākas tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumu lietā Nr. SKC-452/2013, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2012.gada 25.septembra spriedumu lietā Nr. CA-1764/20, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010.gada 28.jūnija spriedumu lietā Nr. CA-0751/27*).

Civillietu tiesas kolēģija ņem vērā, ka apelācijas sūdzībā atbildētāja neapstrīdēja piedzītās morālā kaitējuma atlīdzības apmēru 500 EUR.

Tādā veidā Civillietu tiesas kolēģija uzskata, ka no Latvijas Republikas piedzenama morālā kaitējuma atlīdzība 500 EUR. Pirmās instances tiesa pārējā daļā prasību ir noraidījusi un kā jau tika minēts, prasītājs spriedumu nav pārsūdzējis. Ņemot vērā apelācijas sūdzības argumentus, Civillietu tiesas kolēģija noteic, ka piedzītās summas izmaksu veic Finanšu ministrija no valsts budžeta speciāli šiem mērķiem paredzētiem līdzekļiem.

Civilprocesa likuma 41.panta pirmā daļa noteic, ka pusei, kuras labā taisīts spriedums, tiesa piespriež no otras puses visus tās samaksātos tiesas izdevumus. Ja prasība apmierināta daļēji, šajā pantā norādītās summas piespriež prasītājam proporcionāli tiesas apmierināto prasījumu apmēram, bet atbildētājam -proporcionāli tai prasījumu daļai, kurā prasība noraidīta. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 41.panta pirmo daļu no atbildētājas prasītāja labā piedzenami tiesas izdevumi 79,70 EUR, kuros ietilpst samaksātā valsts nodeva 75,00 EUR un samaksātie ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi 4,70 EUR.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 432.-434.pantu Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija

nosprieda

apmierināt daļēji /pers. B/ prasību.

Piedzīt no Latvijas Republikas Finanšu ministrijas personā /pers. B/, personas kods /personas kods/, labā morālā kaitējuma atlīdzību 500 *euro* (pieci simti *euro*) un tiesas izdevumus 79,70 *euro* (septiņdesmit deviņi *euro* 70 centi), bet pārējā daļā prasību noraidīt.

Noteikt termiņu sprieduma labprātīgai izpildei 10 dienu laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā 30 dienu laikā no pilna sprieduma sastādīšanas dienas – 2014.gada 27.oktobra, Augstākās tiesas Civillietu departamentā, iesniedzot kasācijas sūdzību Latgales apgabaltiesā un samaksājot drošības naudu 284,57 *euro*.

Sēdes priekšsēdētāja tiesnese A.Šilova

Tiesnese A.Biksiniece

Tiesnese I.Tabore